

**БАТЛАВ.
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ц.ТУВААН**

**НАС БАРСАН ӨНДӨР НАСНЫ ТЭТГЭВРИЙН ЗЭЭЛ АВАГЧИЙН
ТЭТГЭВРИЙН ЗЭЭЛИЙГ ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1. Хууль зүйн шаардлага

Монгол Улсад үйлчилж байгаа нийгмийн хамгааллын бодлого шинэчлэн өөрчлөгдсөөр байгаа хэдий боловч зорилтод бүлгийн иргэдийн амьдралын наад захын хэрэгцээг хангахгүй, дутагдалтай байсаар байна. Өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон иргэдийн тэтгэврийн хэмжээ харилцан адилгүй, ялгаатай, Засгийн газраас амьжиргааны баталгаажих төвшинг тогтоосон мөнгөн дүнгээс дөнгөж дээгүүр байгаа байдал нь шударга, энэрэнгүй зарчимд суурилдаг манай улсын тэтгэврийн тогтолцоонд нийцэхгүй байгаагаас тэтгэвэр тогтоолгосон иргэдийн дийлэнх нь зээл авч, түүнийгээ төлж чадахгүй насан эцэслэж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт "... хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, ... иргэнийхээ өмнө Төр хариуцна.", Монгол Улсын төрөөс хүн амын нийгмийн хамгааллыг сайжруулах бодлогыг тодорхойлж нийгмийн даатгалын тогтолцоог боловсронгуй болгон улс орныхоо онцлогт нийцсэн тэтгэврийн шинэчлэлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх Төрөөс тэтгэврийн шинэчлэлийн талаар 2015-2030 онд баримтлах үндсэн чиглэлийн 2.1.1-д "Монгол Улсын ахмад настан бүр орлогын наад захын баталгаат тэтгэврээр хангагдах;", 3.2.1-д "тэтгэврийн хэмжээг жил бүрийн үнийн өсөлт болон дундаж цалин хөлсний өсөлттэй уялдуулан нэмэгдүүлж, шаардагдах хөрөнгийг төсөвт тусгаж байх", Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2.5.5-д "Цалин хөлс, тэтгэвэр, тэтгэмжийг инфляц, хөдөлмөрийн бүтээмжтэй уялдуулан үе шаттайгаар нэмэгдүүлнэ" гэж тус тус заасан ч хэрэгжихгүй байгаа.

Хэрэв дээр дурдсан төрийн бодлого, шийдвэрүүд хэрэгжиж чадвал өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгогч тэтгэврийн зээл авахгүй байх боломжтой.

1.2. Практик шаардлага

Сүүлийн жилүүдэд өргөн хэрэглээний бараа, үйлчилгээний үнэ ханш эрс нэмэгдэж тэтгэвэр авагчдын худалдан авах чадварт, ялангуяа ахмад настнуудын амьжиргаанд хүндээр байгаагаа ихэнх өндөр настангууд тэтгэврийн зээл авч амьжиргаагаа залгуулж байна.

2020 оны байдлаар Нийгмийн даатгалын сангаас нийт 441,201 мянган хүн өндөр насны тэтгэвэр авч байгаагаас 277,527 орчим нь 500,000 /таван зуун мянга/ төгрөгөөс доош тэтгэвэр авч байна. Үүнийг өрхийн дундаж зарлагын хэмжээтэй харьцуулан авч үзвэл нийт ахмадуудын 60 орчим хувь нь 500,000 /таван зуун мянга/ төгрөг хүрэхгүй тэтгэвэр авч, нэг өрхийн хоёр өндөр настан нийлээд дээр дурдсан өрхийн дундаж зарлагын 50 хувьд ч хүрэхээргүй хэмжээний тэтгэврийн орлогоор амьдарч байгаа бөгөөд энэ нь улс орон, үр хүүхэд, хойч ирээдүйнхээ төлөө насаараа зүтгэн хөдөлмөрлөсөн, тэтгэврээс өөр орлогогүй ахмадуудыг амьдралынхаа наад захын хэрэгцээг хангаж чадахгүй байгаа тул тэтгэврийн зээл авч амьдарч байна.

Үндэсний статистикийн хорооноос Дэлхийн банктэй хамтран хоёр жил тутамд танилцуулдаг ядуурлын түвшингийн 2018 оны үзүүлэлтээр Монгол Улсын нийт хүн амын 28.4 хувь буюу 904,900 хүн ядуу амьдарч байгааг тогтоожээ.

Эдгээр ядуу иргэдийн тоонд өндөр насны тэтгэврээр амьдардаг ахмадуудын олонх нь хамаарах болсныг амьдралын бодит нөхцөл, авч буй тэтгэврийн хувь хэмжээ, тэдний авч буй тэтгэврийн зээлийн дүн нотлон харуулж байна.

Төрийн зүгээс нийгмийн даатгалын хууль тогтоомжоо цаашид боловсронгуй болгон хөгжүүлэх, хүний амьдралын наад захын хэрэгцээ шаардлагыг хангаж чадахуйц хэмжээний тэтгэвэр олгох нь төрийн үүрэг юм. Тэтгэвэр авагч иргэн бол төрөөс зүгээр сууж байгаад халамж нэхэж, төсөвт хүндрэл учруулж байгаа иргэн биш, тэд ажиллаж хөдөлмөрлөж тодорхой хугацаанд ирээдүйд эдийн засгийн баталгаатай амьдрах үүднээс Нийгмийн даатгалын шимтгэлээ тухайн цаг үеийнхээ мөнгөний ханшаар төлсөн иргэн. Тэгэхээр өөрийн бий болгосон хуримтлалаа ирээдүйд авахдаа амьдралын наад захын хэрэгцээ шаардлагыг нь хангаж чадахгүй, тэднийг ядууралд түлхэж тэтгэврийн зээл авахад хүргэж байна гэж дүгнэж байна.

Монгол Улсын иргэдийн дундаж наслалт эрэгтэй 66, эмэгтэй 75 байхад иргэдийн тэтгэврт гарах насыг нэмэгдүүлсэн нь олон жил хөдөлмөрлөж нийгмийн даатгалын шимтгэл төлсөн иргэд тэтгэврийн насанд хүрээд тэтгэвэр авч чадахгүй эсхүл цөөхөн жил тэтгэвэр авахдаа зээлээс зээлийн хооронд амьдрасаар насан эцэслэж байгаа нь энэхүү хуулийн төслийг боловсруулах зайлшгүй шаардлагатайг илэрхийлж байна.

Өндөр насны тэтгэврийн зээл аваад төлж чадаагүй нас барсан иргэд бол ажил хөдөлмөр эрхлэж, олсон орлогоосоо зохих хэмжээгээрээ Нийгмийн даатгалын шимтгэлээ төлсөн буюу ирээдүйдээ, тэтгэвэр тогтоолгоод сайхан амьдрах алхамаа хийсэн, үүргээ биелүүлсэн хүмүүс. Гэтэл тэдгээр нас барсан тэтгэврийн зээл авсан зээлдэгчийн өрийг үлдсэн ар гэрийнхэн нь төлөх үүрэг хүлээж байгаа нь буруу тогтолцоо байна. Тэтгэврийн зээл өндөр дүнтэй олгогдохгүй, тухайн иргэний авч байгаа тэтгэврийн хэмжээтэй уялдаж байгаа. Нас барсан тэтгэврийн зээл авагчийн төлсөн Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хувь хэмжээ тэдний авсан зээлийг төлөх хэмжээнд дүйцэхүйц бөгөөд шударга ёсонд нийцэх юм.

Хоёр. Хуулийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төсөл 5 заалттай. Өндөр настны тэтгэвэр авагч тэтгэврийн зээлд хамрагдаад түүнийгээ төлж барагдуулаагүй байхдаа нас барсан бол энэ хуулийн үйлчлэлд хамаарна.

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Энэхүү хуулийн зорилт нь нийгмийн даатгалын сангаас өндөр насны тэтгэвэр авагч иргэд банкнаас тэтгэврийн зээл авсан боловч төлж барагдуулаагүй байхдаа нас барсан бол түүний тэтгэврийн зээлийн чөлөөлж, төрөөс чөлөөлсөн тэтгэврийн зээлийг банкинд олгохтой холбогдсон харилцааг зохицуулж байгаа тул нийгмийн даатгалын газар болон банкуудад нэмэлт ажилтан шаардагдахгүй, нэмэлт үйл ажиллагаа явуулахгүй, нийгэмд эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Нас барсан зээлдэгч нийгмийн даатгалын шимтгэл төлсөн байдаг учир төрийн зүгээс үргүй зардалд тооцогдохгүй.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар тэтгэврийн зээл авагч нас барсан иргэний гэр бүл хайртай дотны хүнээ алдахаас гадна, нэмээд эдийн засгийн хувьд эрсдэлтэй үлддэг байдал байхгүй болно. Олон өрх айлд эдийн засаг, сэтгэл санааны эерэг байдал бий болно.

Дөрөв. Хуулийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн талаарх санал

Энэхүү хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенц болон бусад хууль тогтоомжид нийцсэн болно.

---oOo---